

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı:1968/58

Karar Sayısı:1968/53

Karar günü:14/11/1968

Resmi Gazete tarih/sayı:17.12.1968/13079

İptal isteminde bulunan: Ali Karahan - Hakkâri Milletvekili

İptal isteminin konusu : Yukarıda adı geçen milletvekilinin yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına yer olmadığı hakkında Anayasa ve Adalet Komisyonlarından Kurulu Karma Komisyonca düzenlenmiş 9/4/1968 günlü ve Esas: 3/693-Karar: 11 sayılı rapor reddedilmek suretiyle yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin olarak Millet Meclisinin 21/10/1968 günlü 95. birleşiminde verilen 396 sayılı kararın Anayasa'nın 12. ve 79. ve içtüzüğün 34., 36., 44., 133., ve 178, maddelerine aykırı bulunduğu ileri sürülmüş ve iptali için Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının 81. maddesi uyarınca Mahkememize başvurulmuştur.

1. Olay:

Ankara Garnizon Komutanlığının 8 Kesim 1960 günlü ve 1960/18-10 sayılı iddianamesiyle içlerinde Ali Karahan'ın da bulunduğu 39 kişi hakkında "yabancı devletlerin müzahareti ile Devletin birliğini bozmağa ve Devletin hâkimiyeti altında bulunan topraklardan bir kısmını Devlet idaresinden ayırmağa yönelik "eylemlerden (Türk Ceza Kanununun : Madde 125); on kişi hakkında "ırk mülâhazası ile millî duyguları yok etmeğe veya zayıflatmağa matuf bulunan cemiyetler kurmaya tevessül etmek, veya kurmak veya bunların faaliyetlerini tanzim veya sevk ve idare etmek ve yahut da bu hususlarda yol göstermek" niteliğindeki eylemlerden (Türk Ceza Kanununun: Madde 141/4); yine aynı Komutanlığın 17/10/1963 günlü ve 1963/668-138 sayılı iddianamesiyle iki kişi hakkında Türk Ceza Kanununun 125. maddesi kapsamına giren eylemlerden dolayı kamu dâvası açılmış ve böylece sanıkların toplamı elli biri bulmuştur.

Sanıkların yargılanmasına önce Ankara Garnizon Komutanlığı Askerî Mahkemesinde başlanmış; sonra verilen yetkisizlik kararı üzerine dâvaya Genelkurmay Başkanlığı Askerî Mahkemesince elkonulmuştur.

Genelkurmay Başkanlığı Askerî Mahkemesi 30/4/1964 gününde sanıklardan biri hakkında ölüm dolayısıyla kamu dâvasını ortadan kaldırmış ve öteki sanıklar Kakında, eylemlerinde Türk Ceza Kanununun 125. maddesinde yazılı suçun unsurları bulunmadığı gerekçesiyle beraat kararı vermiştir. (964/6-36 sayılı hüküm)

Beraat kararı Komutan ve Askerî Savcı tarafından temyiz edilmiş ve Askerî Yargıtay 2. Dairesi sanıkların eylemlerinin Türk Ceza Kanununun 141. maddesinin 4. ve 142. maddesinin 3. fıkralarına uyup uymadığının düşünülmemesi nedeniyle usul ve esas bakımından hükmü bozmuştur.

Bozma üzerine yeniden yapılan duruşma sonunda Genelkurmay Başkanlığı Askerî Mahkemesince içlerinde Ali Karahan'ın da bulunduğu onaltı kişinin eylemlerine uyan Türk Ceza Kanununun 141/4., 6. ve 173. maddeleri gereğince birer yıl ve dörder ay ağır hapis cezası ile cezalandırılmalarına, beşer ay onar gün çeşitli illerde emniyeti umumiye nezareti altına alınmalarına; otuz iki kişinin beraatına, iki kişi hakkındaki kamu dâvasının muvakkaten tatiline; bir kişi hakkındaki kamu dâvasının ortadan kaldırılmasına karar verilmiştir [24/9/1965 günlü ve 965/14-125 sayılı hüküm).

Esas Sayısı:1968/58
Karar Sayısı:1968/53

Ali Karahan'a ilişkin hüküm fıkrasında 19/2/1959 ve 12/1/1961 tarihleri arasında nezaret altında ve tutuklu olarak geçirdiği sürenin cezasından mahsup edileceği de açıklanmaktadır. Mahkeme, sanığın millî duyguları zayıflatmağa matuf cemiyet kurmak ve bir gayeye yönelmiş olarak faaliyette bulunmak niteliğinde gördüğü davranışını tartışırken 1957 yılında; ayrıca 5/1/1959 ve 8-9/11/1959 günlerinde yer alan kimi eylemleri üzerinde özellikle durmuştur. (1965/14-125 sayılı hüküm sayfa: 89).

Hükmün mahkûmiyete ilişkin bölümünün ilgili sanıklar ve avukatlarınca, beraata ilişkin bölümünün komutan ve askerî savcı tarafından temyiz edilmesi üzerine Askerî Yargıtay 2. Dairesi; hüküm giyen on altı kişiden on beşi hakkındaki mahkûmiyet ve beraat etmiş otuz kişiden on altısı hakkındaki beraat hükmünün onanmasına, on altı kişi hakkındaki beraat hükmünün bozulmasına ve "halen milletvekili olan Ali Karahan hakkındaki duruşma safhasının bulunduğu noktada geçici olarak durdurulmasına "18/1/1967 gününde 966/742-967/46 sayı ile karar vermiştir.

Başsavcı, Askerî Yargıtay 2. Dairesinin son kararının haklarındaki beraat hükmü onanan kimselerden on kişiye ilişkin bölümüne ve "temyiz incelemesinin yargılama safhası olarak kabul edilemeyeceği; mahal mahkemesince mahkûm edilen Ali Karahan'ın sonradan milletvekili seçilmesinin durumunda değişikliği gerektirmeyeceği; kamu dâvasının muvakkaten tatilinin Anayasa'nın 79. maddesinin 2. fıkrasına aykırı bulunduğu; Karahan hakkında da temyiz incelemesi yapılmasının gerektiği" gerekçesiyle de Karahan'a ilişkin bölümüne itiraz etmiş ve iş böylece Askerî Yargıtay Daireler Kuruluna gelmiştir.

Askerî Yargıtay Daireler Kurulu, haklarında beraat kararı verilmiş on kişiden sekizine ilişkin itirazı kabul; Ali Karahan'ın durumuna ilişkin itirazı ise "yargılamanın bir dâvanın açılmasından hükmün kesinleşmesine kadar olan ve Yargıtay incelemesini içine alan bütün kazaî faaliyeti kapsadığı; Karahan'ın yasama dokunulmazlığı nedeniyle kendisine Miskin duruşma safhasının bulunduğu noktada geçici olarak durdurulmasına karar verilmesinde kanuna aykırı yön bulunmadığı" gerekçesiyle reddetmiştir. (31/3/1967 günlü 1967/14-17 sayılı ilâm)

Bundan sonra Genelkurmay Başkanlığı Askerî Mahkemesi Savcılığı Ali Karahan'ın dokunulmazlığının kaldırılması için 22/6/1967 günlü ve 1967/109 sayılı yazı ile Millî Savunma Bakanlığı Askerî Adalet İşleri Başkanlığına başvurmuş; İş Başbakanlığın 7/7/1967 günlü ve 6/2-9141 sayılı yazısı üzerine Millet Meclisine intikal etmiştir.

İşin Millet Meclisi Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulu Karma Komisyonun İhzarî Komisyonunda görüşülmesi sonunda Ali Karahan'ın yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına 12/12/1967 günlü ve 3/693 sayılı raporla ve oyçokluğu ile karar verilmiştir. Kararda, gerekçe olarak "Ali Karahan'a isnat edilen suçun işleniş şekli, mahiyeti ve subutu itibariyle ciddiyet ve vahamet arzettiği; ortada milletvekilinin yasama görevini engelleyecek özel ve siyasî bir maksadı istihdaf eden bir muamele bulunduğunun iddia olunamayacağı; suçun ilgili milletvekilinin seçilme yeterliğini de kaybettirmiş olacağı" gösterilmektedir.

Millet Meclisinin Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulu Karma Komisyon 9/4/1968 günlü ve 3/693-11 sayılı raporla Hakkâri Milletvekili Ali Karahan'ın yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına yer olmadığına çoğunlukla karar vermiştir. Kararda sadece ilgilinin dinlendiğinden söz edilmekte; herhangi bir gerekçe açıklanmamaktadır.

Millet Meclisi Genel Kurulu 21/10/1968 gününde "Hakkâri Milletvekili Ali Karahan'ın yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına mahal olmadığına dair Anayasa ve Adalet Komisyonlarından mürekkep Karma Komisyonca hazırlanan rapor reddedilmek suretiyle yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına" karar vermiştir. İlgili milletvekili, bunun üzerine Anayasa Mahkemesine başvurmuştur. Dilekçenin Genel Sekreterlikçe kaleme havalesi tarihi

Esas Sayısı:1968/58
Karar Sayısı:1968/53

25/10/1968 dır. Başvurma, Anayasa'nın 81. ve 22/4/1962 günlü ve 44 sayılı Kanunun 33. ve 26. maddelerine göre, süresi içindedir.

III. İnceleme :

İptal istemini kapsayan dilekçeler, konuya ilişkin rapor, Millet Meclisi Başbakanlığın ve Başbakanlıktan getirilen belge ve bilgiler, konu ile ilgili Meclisi Tutanak Dergisi, iptal istemine ilişkin Anayasa ve İçtüzük hükümleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

1. İstem 15 gün içinde karara bağlanamamış olması durumu :

Anayasa'nın 81. maddesinde : Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına Meclisçe karar verilmesi halinde karar tarihinden başlayarak bir hafta içinde ilgili üyenin veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinden herhangi birinin bu kararın, Anayasa veya İçtüzük hükümlerine aykırılığı iddiasıyla iptali için Anayasa Mahkemesine başvurabileceği; Anayasa Mahkemesinin iptal istemini onbeş gün içinde karara bağlayacağı yazılıdır.

Olayda : ilgili milletvekili Anayasa Mahkemesine 25/10/1968 gününde başvurmuş ve iş 7/11/1968 gündemine alınmıştır. Ancak 7/11/1968 gününde; üç üyenin hasta, bir üyenin izinli, bir üyenin mazeretli olmaları yüzünden; bir üyelik de boş bulunduğu toplantı yeter sayısı sağlanamamış ve işin ancak 14/11/1968 gününde yani Anayasa'da açıklanan süre dolduktan sonra görüşülmesi ve karara bağlanması mümkün olmuştur.

İncelemenin basında üyelerden Muhittin Gürün, bu durumun işin incelenmesini hukukî yönden etkileyip etkilemeyeceği üzerinde görüşme açılmasını istemiş ve Anayasa'nın 81. maddesinde belirtilen sürenin apaçık olan niteliğine ve konuluş ereğine göre böyle bir görüşmenin gerekmediğini ileri süren üyelerden Hakkı Ketenoğlu, Avni Gıvda ve Ahmet Akar'ın karşı oylarıyla ve oyçokluğu ile istek kabul edilmiştir.

Anayasa'nın 81. maddesinde, yasama dokunulmazlığının kaldırılması kararlarına ilişkin iptal istemlerini karara bağlamak üzere Anayasa Mahkemesine tanınan onbeş günlük sürenin, bu türlü işlerin en kısa bir zamanda ve süratle çözümlenmelerini gerekli kılan özel nitelikleri gözönünde tutularak konulduğu ortadadır. Bu sürenin dolmuş olması halinin Anayasa Mahkemesinin işi inceleme yetkisini ortadan kaldıracığı veya ilgilinin durumuna olumlu yahut olumsuz bir etkide bulunabileceği tasavvur dahi edilemez. Kaldı ki olayda Mahkemenin işi süresi içinde bitirememesi, yukarıda açıklandığı gibi, kaçınılmaz bir toplanma imkânsızlığı sonucudur. Şu nedenlerle onbeş günlük sürenin dolmuş olmasının işin incelenmesini engelleyeceğine oybirliği ile karar verilmiştir.

2. İncelemede sıra:

İlgili milletvekili sonradan verdiği 7/11/1968 günlü ikinci bir dilekçe ile Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulu Karma Komisyonun konuya ilişkin ve teype alınmış görüşme tutanağı ile Türkiye Büyük Millet Meclisinin 1. döneminde eski bakanlardan Çelikbaş, Ağaoğlu, Bundakoğlu ve başkaları hakkında verilmiş kararların getirtilmesini istemektedir. Öte yandan ortada dokunulmazlığın kaldırılması kararının alınmasında yeter sayı bulunmadığı iddiası vardır. Şu durum karşısında istemle iddianın inceleme sırası tartışma konusu olmuştur.

Dokunulmazlığın kaldırılması kararının alınmasında Millet Meclisi Genel Kurulunda toplantı ve karar yeter sayısı bulunmadığı anlaşılırsa İptali İstenen kararın hukukça değeri ve gereçliği olmadığı ortaya çıkacak ve artık başkaca bir inceleme ve araştırmanın gereği kalmıyacaktır. Getirtilmesi istenen belgelerin gerekliliğinden veya gereksizliğinden ancak, yeter sayıya İlişkin iddia yersiz görülürse söz edilebilecektir. Yeter sayı sorunu çözümlenmeden belge isteğinin ele alınması, sonucu etkilemeyecek bir karara ve gereksiz bir gecikmeye yol açabilir. Şu

Esas Sayısı:1968/58
Karar Sayısı:1968/53

nedenle yeter sayı sorununun daha önce incelenmesi gerektiğine oyçokluğu ile karar verilmiştir. Üyelerden Fazlı Öztan, Celâlettin Kuralmen, Hakkı Ketenoğlu, Avni Givda ve İhsan Ecemiş, dosyanın eksiki bulunup bulunmadığı anlaşılmadan ve gerekli görülecek belgeler getirilip eksik tamamlanmadan öteki yönlerin incelenmesine geçilemeyeceğini ve belge sorununun her şeyden önce çözümlenmesi gereken bir usul sorunu olduğunu ileri sürerek görüşe katılmamışlardır.

3. Dokunulmazlığın kaldırılması kararının alınmasında Millet Meclisi Genel Kurulunda yeter sayı bulunmadığı iddiası:

Bu iddia üzerinde doğru ve doyurucu bir sonuca varılabilmesi için iptali istenilen kararın alındığı 21/10/1968 günlü 95. birleşimin birinci oturumunda, oturumun açıldığı saat 15.00 den kapandığı saat 18.25 e kadar geçenlerin Millet Meclisi Tutanak Dergisinden (Dönem: 2; Toplantı: 3; Cilt: 28; Sayfa: 1001-1033) sırası ile bir bir izlenmesi yerinde olacaktır.

Ancak ilgilinin yine bu konuda ileri sürdüğü bir hususun daha önce karşılanması gerekir. İlgili milletvekili İçtüzüğün 44. ve 133. maddelerine göre bu türlü kararların alınmasında üçte iki çoğunluğun şart olduğunu ileri sürmektedir.

Anayasa'nın geçici 3. maddesinde, yeni içtüzükler yapıncaya kadar uygulanması öngörülen Türkiye Büyük Millet Meclisininin 27 Ekim 1957 gününden önce yürürlükte bulunan İçtüzüğünün Encümenler ve Parti Grupları başlıklı 3. babında yer alan 44. maddenin konu ile bir ilişkisi yoktur. 133. maddeye gelince: Bu madde "reylerin istihsalı" başlığını taşıyan 12. babın içindedir ve "İcra Vekillerinden biri hakkındaki şikâyete ve mebuslardan birinin ithamına ait tekliflerin kabulünün mevcut azanın üçte iki ekseriyetinin husulüne mütevakıf bulunduğu" nu hükme bağlamaktadır. Ancak kaynağı eski Anayasa'nın 27. maddesi olan bu hüküm yasama dokunulmazlığının kaldırılması konusu ile ilgili değildir. Kaldı ki bilindiği üzere Anayasa, Meclislerin toplantı ve karar yeter sayılarını içtüzüklere bırakmayarak doğrudan doğruya düzenlemiştir (Madde 86). Bu maddeye göre her meclis, üye tam sayısının salt çoğunluğuyla toplanır ve Anayasa'da başkaca hüküm yoksa, toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar verir. Anayasa, yasama dokunulmazlığının kaldırılması kararları için özel bir karar yeter sayısı öngörmediğinden bu konuda salt çoğunluk kuralının uygulanacağı ortadadır,

Simdi Millet Meclisininin 21/10/1968 günlü 95. birleşiminin 1. oturumu izlenecektir.

Başkan birleşimi açar açmaz milletvekillerini beyaz düğmelere bastırmak yoliyle yoklama yapmış; çoğunluğun bulunduğunu ve görüşmelere başladığını açıklamıştır, önce Başkanlık Divanının Genel Kurula sunuşları yer almıştır. Sunuşlar 10 maddedir. Sonra 819 sayılı Kanunda değişiklik yapılması hakkındaki kanun tasarısının açık oylamasına geçilmiş; bir yandan da Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulu Karma Komisyonun yasama dokunulmazlığı konusundaki birçok milletvekillerine ilişkin raporlarının görüşülmesine başlanmıştır.

Yasama dokunulmazlığına ilişkin 39 rapor karara bağlandıktan sonra, 707 sayılı Kanunun 2. ve 3. maddelerini değiştiren ve kanuna bir madde ekleyen kanun teklifinin öncelikle ve ivedilikle görüşülmesi kabul edilmiştir. Bu sırada Ali Karahan söz istemiş; Başkan kanun görüşüldüğünü, kendisine bir dakika sonra söz vereceğini söylemiş; kanun teklifinin görüşülüp oylanması bittikten sonra da söz vermiştir.

Karahan'ın burada söyledikleri şöyle özetlenebilir: Kendisi hakkında da yasama dokunulmazlığına ilişkin üç dosya vardır. Aynı nitelikteki öteki dosyalar karara bağlandığı halde araya bir kanun teklifinin görüşülmesi sokulmuş ve kendi dosyaları geri bırakılmıştır. Bu usule aykırı bir tutumdur. Dosyalar üzerinde konuşacak kimseler vardır. Bu üç iş hemen görüşülmelidir.

Esas Sayısı:1968/58
Karar Sayısı:1968/53

Başkan, dokunulmazlık dosyaları üzerindeki görüşmenin, bir kanun teklifinin öncelikle ele alınması hakkında önerge geldiği ve önerge Genel Kurulca kabul edildiği için kesildiğini açıklamış ve Ali Karahan'a ilişkin 3/840 sayılı Karma Komisyon raporunu ele almıştır. Rapor, üzerinde söz isteyen olmadığı için, onaylamış ve kabul edilmiştir. Başkan, Genel Kurul kararını "rapor muhteviyatına göre dokunulmazlığın kaldırılmasına yer olmadığına Meclisçe de kabul edilmiş bulunduğu" yolunda açıklamış ve değerlendirmiştir.

Bundan sonra Karma Komisyonun Ali Karahan hakkındaki iptal istemine konu olan kararla sonuçlanan, 3/693 sayılı raporunun görüşülmesine geçilmiştir. Rapor okunduktan sonra bir milletvekili söz alarak aleyhte konuşmuştur. Bu konuşma Tutanak Dergisinin on sütununu dolduracak bir uzunluktur. Konuşma bitince Başkan, Meclisin çalışmalarına ara vermesi hakkındaki bir uzunluktur. Konuşma bitince Başkan, Meclisin çalışmalarına ara vermesi hakkındaki bir önergeyi okutmuş ve oylamış; sonra Ali Karahan'a söz verilmiştir. Karahan savunmasını bitirince Başkan, oturumun başında girişilen açık oylama işleminin bittiğini bildirmiş ve bir milletvekiline daha söz vermiştir.

Bu milletvekili de aleyhte konuşmuştur. Söyledikleri Tutanak Dergisinde beş sütunu dolduracak bir uzunluktur. Daha sonra iki milletvekili leyhte konuşmuş, Karma Komisyon başkanı açıklamalarda bulunmuş; bir milletvekilinin Ali Karahan'ın milletvekili seçildiği sırada tutuklu olup olmadığını sorması üzerine bir takım kısa konuşmalar geçmiş ve Karahan'ın seçildiği sırada az önce dokunulmazlığın kaldırılmasına yer olmadığı yolunda karar bağlanan işten dolayı tutuklu bulunduğu anlaşılmıştır.

Daha önce söz isteyen bir milletvekilinin vaz geçtiğini açıklamasından ve başka söz isteyen bulunmadığı anlaşıldıktan sonra Başkan 3/693 sayılı "rapor kabul edilirse Karahan'ın yasama dokunulmazlığını kalkmamış olacağını, reddedilirse kalkmış olacağını" belirterek oya koymuş ve raporun Meclisçe kabul edilmediğini bildirmiştir.

Oylama sonucu açıklandıktan sonra Karahan yasama dokunulmazlıklarının kaldırılması kararında Anayasa'ya göre 1/3 çoğunluk gerektiğini ve bu çoğunluğun bulunmadığını ileri sürmüş; Başkan Anayasa'da böyle bir hüküm olmadığı karşılığını vermiş; Karahan "çoğunluk yoktur; sayınız" diye direnince Başkan "oylamaya yapılan itirazın da İttüzükte bir usulü vardır" diyerek Karma Komisyonun yine Karahan hakkındaki yasama dokunulmazlığına ilişkin 3/757 sayılı raporu üzerinde görüşmeyi açmıştır.

Bu sırada Ali Karahan ve başkaca dört milletvekili ayağa kalkarak yoklama yapılmasını istemişler ve istekleri yerine getirilmiştir. Başkan 819 sayılı Kanunda değişiklik yapılması hakkındaki kanun tasarısının açık oylamasına 137 kişinin katıldığını, 126 kabul, 11 ret oyu çıktığını, kararın gelecek birleşimde yeniden oylanacağını, son yapılan yoklamada da 65 milletvekilinin varlığının tespit edildiğini ve çoğunluk olmadığını söyleyerek birleşimi kapatmıştır.

Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu Genel Kurullarında toplantı ve karar yeter sayıları sorunu görüşmelerin ve kararların sağlığı ve geçerliliği yönünden birinci derecede önem taşıdığı içindir ki yetersayının varlığının tesbitini ve denetlenmesini sağlamak üzere İttüzüklerde çeşitli hükümlere yer verilmiş ve oylamalar sıkı bir inzibata bağlanmıştır.

Millet Meclisinde uygulanmakta olan Türkiye Büyük Millet Meclisinin 27 Ekim 1957 gününden önce yürürlükte bulunan İttüzük hükümlerine göre Başkan birleşimi açar açmaz toplantı yeter sayısının bulunup bulunmadığına bakar. Bu konuda Başkanlık Divanı tereddüde düşerse, yahut üyelerden beşi sözle veya yazı ile yetersayı bulunmadığını ileri sürerlerse yoklama yapılır. (Madde 81) yoklamanın nasıl yapılacağı 82. maddede gösterilmiştir. Yoklama Divan Kâtiplerinden birinin adları defterden yüksek sesle okuması ve üyelerin burada demeleri yoluyla olur. Ancak

Esas Sayısı:1968/58
Karar Sayısı:1968/53

mekanik bir düşen kurulduğu için yoklama artık bir takım düğmelere basılmak suretiyle yapılmaktadır.

Oylamalara, ilişkin hükümler tüm bir bölümü, yukarda sözü geçen İçtüzüğün on ikinci babını kapsamaktadır. Burada konuyu ilgilendirmediği için açık ve gizli oylamalar bir yana bırakılarak yalnızca işaret oy üzerinde durulacaktır. İşari oy el kaldırmak veya ayağa kalkmaktır. (Madde 131/1) İçtüzük uyarınca açık veya gizli oya başvurmanın zorunlu olmadığı bütün hallerde işaret oy kullanılır. İşari oyun kullanılmasında önce lehte sonra aleyhte bulunanların oylarına başvurulur. Sonra sonuç Başkan tarafından kurula bildirilir. (Madde 132). İşari oyları başkanla kâtipler birlikte saymak ve takdir etmekte yükümlüdürler. El kaldırmak yoluyla oy toplanması sonunda dîvan birleşemez veya çoğunluğun elde edildiğinde şüpheye düşerse, yahut beş üye ayağa kalkıp isterse ayağa kalkmak yoluna başvurulur. Burada da Divan birleşmezse veya yine şüphe kalırsa açık oya gidilir. (Madde 134) İşari oyun zorunlu bulunmadığı hallerde işin ilk oya konmasında on beş milletvekili yazılı olarak açık oylama isteyebilir. (Madde 136). Bütün görüşmeler, üçte iki çoğunluk şart olmayan hususlarda, hazır bulunan üyenin salt çoğunluğu ile karara bağlanır. Bulunması gerekli üyelerin varlığını Başkan ve kâtipler müşahade ederler. Bir mesele oylanırken, orada bulunan üyelerin sayısının araştırmak konusunda Başkan ve kâtipler birleşmezlerse yoklama yapılır. (Madde 144)

Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğünün 51., 52., 53., 112. maddelerinde ve ikinci kısım 11. bölümünde de yoklamalara ve oylamalara ilişkin geniş hükümler vardır.

İnceleme konusu işte ilgili milletvekili, hakkındaki rapor görüşülmeden önce, görüşülürken ve görüşüldükten sonra çoğunluk bulunmadığını ileri sürmektedir. Kesinlikle bilinen, bu işin görüşülüp karara bağlandığı 21/10/1968 günlü 95. birleşimin başında yetersayı bulunduğu, ilgili milletvekiline ilişkin 3/757 sayılı yani 3. raporun görüşülmesi sırasında yetersayının bulunmadığıdır. Çünkü sözü geçen birleşimde yalnız iki kez yoklama yapılmıştır. Yoklama sonuçlarının da ancak yoklamanın yapıldığı anı yansıttığında şüphe yoktur. Aynı birleşimde bir kanun tasarısının açık oylanmasına gidilmiş ve bu oylamada çoğunluk sağlanamadığı tespit olunmuştur. Yalnız açık oylama işleminin bittiği anla iptali istenen kararın alındığı zaman arasında mesafe bulunduğu gibi esasen bir açık oylanmanın, belirli bir süre içinde oya katılanların sayısını belirtmekten öte ve hele toplanma yeter sayısı hakkında kesin ve açık fikir verebilecek bir anlamı olmayacağı ortadadır.

İki yoklama arasında görüşmeye katılanların sayısında vakit vakit dalgalanmalar olabileceği ve görüşülen konunun ilgi çekiciliğine göre toplantı salonunda bulunanların çoğalacağı veya seyrekleşeceği düşünülebilir. Bununla birlikte yeter sayıya ilişkin iddiaları kesinlikle destekliyecek tek delilin yoklamada sonuçları olduğunda kuşku yoktur. İptali istenen kararın oylanması sırasında ve akabinde yoklama yapılmamış olduğundan yeter sayı konusunda ancak İçtüzükle getirilmiş teminat hükümleri ile Bakanlık Divanının, milletvekillerinin ve ilgili tutum ve davranışlarının karşılaştırılması iddia üzerinde doyurucu bir kaniya varılmasını mümkün kılacaktır.

İptali istenen karara ilişkin görüşme ve oylama sırasında Bakanlık Divanının çoğunluk ve oylama yönünden herhangi bir tereddüde düşmediği İçtüzüğün bu gibi durumlar için öngördüğü yollara başvurulmamasından anlaşılmaktadır. Milletvekilinin de yine İçtüzükte yazılı yetkilerini kullanarak Başkanlık Divanını uyarmamaları o sıralarda ortada bir yetersayı sorununun bulunmadığını ayrıca gösterir. Hele ilgili milletvekilinin kendisine ilişkin raporların hemen görüşülmesini ısrarla istemesi; hakkındaki 3/840 sayılı raporun oylanmasında, daha sonra 3/693 sayılı raporun uzun uzun görüşülmesi ve oylanması sırasında yetersayı bakımından herhangi bir iddia ve teşebbüste bulunmaması ve ancak karar aleyhine çıkınca İçtüzük hükümlerine uymayan bir biçimde önce 1/3 çoğunluğun bulunmadığını sonra çoğunluk bulunmadığını ileri sürmesi ve 3/757

Esas Sayısı:1968/58
Karar Sayısı:1968/53

sayılı rapor üzerinde görüşme açıldıktan sonra İçtüzük hükümlerine uygun olarak yoklama isteminde bulunması yetersayı konusundaki iddiaları ile bağdaşmayacak ve iddiaların yersizliği kanısını doğuracak bir tutumdur.

Böylece, ilgili milletvekilinin, dokunulmazlığının kaldırılması kararının alınmasında yetersayı bulunmadığı yolundaki iddiası dayanaksız kalmakta ve sabit olmamaktadır. İddianın, şu nedenlerle reddedilmesi gerekir.

4- Getirilmesi istenen belgeler:

Genel Kurulca dokunulmazlığın kaldırılması kararının alınmasında yeter sayı bulunmadığı yolundaki iddia yersiz görüldüğüne göre şimdi ilgili milletvekilinin getirtilmesini istediği belgeler üzerinde bir karara varılması gerekecektir. Bu belgeler Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulu Karma Komisyonun konuya ilişkin ve teype alınmış görüşme tutanağı ile Büyük Millet Meclisinin birinci döneminde Çelikbaş, Ağaoğlu, Budakoğlu gibi eski bakanları hakkında Meclis soruşturması ile ilgili olarak verilmiş kararlardır.

Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulu Karma Komisyonun görüşmeleri sonucu 3/693 sayılı raporda yer almaktadır. Öte yandan aşağılarda zamanaşımı sorunu üzerinde belirtilenlerden anlaşılacağı üzere ilgilinin komisyonda bu konuda yapıldığını ileri sürdüğü görüşmeler üzerinde durulmak gerekli değildir.

Bir takım eski bakanlar hakkında Meclis soruşturması ile ilgili olarak verildiği ve zamanaşımı sorununu ele aldığı ileri sürülen kararlara gelince : Bakanlar Kurulu üyelerinin görevleriyle ilgili suçlarından dolayı yapılan soruşturmalarda yetkili komisyonların çalışma ve raporlarının ve bu raporlar üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi birleşik toplantısında alınan kararların nitelik, sonuç ve etki bakımından dokunulmazlığın kaldırılmasına ilişkin işlem ve kararlardan ayrı bir yönü olduğu için bunların eldeki konu ile ilgili bulunmamaktadır.

Bu nedenlerle ilgili milletvekilinin 7/11/1968 günlü dilekçe ile getirtilmesin! istediği belgelerin getirtilmesine yer olmadığı oybirliği ile kararlaştırılmıştır.

5. Komisyonun tüm evrakı İncelemediği yolundaki İddia:

İlgili milletvekili, komisyonun tüm dâva dosyasını ve iddiaya dayanak olan bütün belgeleri incelemediğini ve böylece İçtüzüğün 178. maddesinin son fıkrası hükmüne aykırı davranıldığını ileri sürmektedir.

Sözü geçen fıkrada komisyonun tüm evrakı inceleyeceği, ilgili milletvekilini dinleyeceği, fakat tanık dinlemeyeceği yazılıdır.

Tüm evrak deyimiyle önce komisyona havale edilen evrakın tümünün kastedildiği ve komisyonunun, elindeki evrak bir kanıya varılmasına yeterli değilse, eksik bulduğu ve gerekli gördüğü belgeleri getirtebileceği ortadadır. Şurasını da hatırlatmak yerinde olur ki komisyonun yapacağı, delilleri takdir etmek ve suçun sabit olup olmadığını araştırmak değil, suçlamanın ciddi bir nitelik taşıyıp taşımadığında bir kanıya varmaktır.

Olayda başlıca belge, Genel Kurmay Başkanlığı Askerî Mahkemesinin 123 sayfalık gerekçeli hükmüdür. Bu hükümde Ali Karahan'ın ve öteki suçluların eylemleri ayrıntılıyla açıklanmış ve deliller tartışılmıştır. Öteki belge ise Askerî Yargıtay Daireler Kurulunun uzun bir ilâmıdır. Her iki belgenin içindekiler konu hakkında aydınlanmağa ve bir kanıya varmaya yetecek niteliktedir. Şu duruma göre Komisyonun başkaca belge aramak gereğini duymamasında bir aykırılık ve eksiklik düşünülemez. İlgili milletvekilinin itirazı yerinde değildir.

6. Komisyonun İçtüzükte yazılı süreyi geçirmiş olması:

İlgili milletvekili, Komisyon çalışmalarında içtüzüğün 36. maddesinde yazılı bir buçuk aylık süreye uyulmamasını da bir iptal nedeni olarak göstermektedir.

Dokunulmazlığın kaldırılması işlemlerinde komisyonların uyacağı içtüzüğün 36. değil 179. maddesinde yazılı süredir. Bu maddeye göre ihzari Komisyon ve Karma Komisyon dokunulmazlığın kaldırılması konusunda kendilerine havale edilen evrakı en çok bir ayda sonuçlandırır. Olayda bu süre geçirilmiştir. Ancak 179. madde hükmü, dokunulmazlık işlerinin sürüncemede kalmaması için konulmuş uyarma hükmüdür. Hükmün, süreye uymayan komisyonları yetkisiz kılacak ve ilgili lehine hak doğuracak bir niteliği yoktur, içtüzüğün, Komisyonun kendine havale edilen kanun tasarısını veya teklifini bir buçuk ay içinde Genel Kurula göndermemesi halinde tasarı veya teklifin doğrudan doğruya gündeme alınmasının istenmesine cevaz vermesine karşılık, (Madde 36) dokunulmazlık işlerinde böyle bir olanağı tanımaması yukarıdaki görüşü ayrıca desteklemektedir.

Şu duruma göre ilgili Milletvekilinin komisyon süresine ilişkin iddiası da yersizdir.

7- Zamanaşımı sorunu :

İlgili Milletvekili suçun zanaşımına uğradığını, eski bakanlar hakkındaki benzeri İşlerde bu durum nazara alındığı halde kendi hakkında eşit işlem yapılmadığını ve Anayasa'nın 12. maddesine aykırı davranıldığını ileri sürmektedir.

Anayasa Mahkemesi, yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin kararları Anayasa ve İçtüzük hükümlerine uygun veya aykırı olmak bakımından denetler; milletvekilinin suçlandırıldığı eylemin sübutunu yahut olayda kamu dâvasının ortadan kaldırılmasını veya düşmesini gerekli kılan bir nedenin bulunup bulunmadığını araştırıp takdir etme durumunda değildir. Bu yönlerden yasama dokunulmazlığının kaldırılması işleminde yetkili Meclis komisyonlarının ve Genel Kurulun durumu da aynıdır. Subuta yahut kamu dâvasının ortadan kaldırılmasına ilişkin kararları ancak yargı yerleri verebilir.

Milletvekilinin suçlandırıldığı eylemin uzak bir geçmişte olagelmış bulunmasının yalnız bir bakımdan önemi vardır. O da suçun eskiliğine göre kamu oyu üzerindeki tepkisinin yasama dokunulmazlığının kaldırılmasını gerekli kılacak derecede gücünü ve etkisini koruyup koruyamadığı sorunudur. Olayda, ilgili milletvekilinin suçlandırıldığı eylem kamu oyunun şiddetli ve sürekli olarak etkileyecek ciddi ve ağır bir nitelik taşımaktadır. Sanığın milletvekili sıfatının tepki ve etkiyi daha da artırması beklenebilir. Genel Kurmay Başkanlığı Askerî Mahkemesinin 24/9/1965 gününde mahkûmiyet kararı vermiş olması, Askerî Yargıtay 2. Dairesinin Karahan'la birlikte mahkûm olan 15 kişi hakkındaki mahkûmiyet kararını 1967 yılında onaylaması ve Karahan hakkında yasama dokunulmazlığı dolayısıyla durdurma kararı vermesi, işin yine 1967 yılında Askerî Yargıtay Daireler Kurulundan da geçmesi olayın tepki ve etkilerinin tazeliğini ve canlılığını sürdürecektir. Şu duruma göre suçlamanın 1957 ve 1959 yıllarında geçmiş bir takım eylemlere dayanmasının, dokunulmazlığın kaldırılması işlemini haksız ve yersiz kılacağı düşünülemez,

Kimi eski bakanlar hakkında Meclis soruşturması ile ilgili olarak verildiği ve zanaşımı sorununu ele aldığı ileri sürülen Meclis kararlarının, yukarıda da kısaca denildiği üzere, konu ile ilgisi ve benzerliği yoktur. Anayasa'nın 90. ve 147. maddeleri uyarınca Başbakanın ve bakanların görevleriyle ilgili suçlardan dolayı yargılanabilmeleri için Türkiye Büyük Millet Meclisi birleşik toplantısında haklarında meclis soruşturması açılmasına karar verilmesi, soruşturmanın Cumhuriyet Senatosundan ve Millet Meclisinden eşit sayıda seçilecek üyelerden kurulu komisyonca yürütülmesi

Esas Sayısı:1968/58
Karar Sayısı:1968/53

ve yüce Divana şevklerinin yine Türkiye Büyük Millet Meclisi birleşik toplantısında karara bağlanması şarttır. Bu işlemlerin nasıl yapılacağı 17/2/1965 te kabul edilen Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı İçtüzüğü'nün üçüncü kısmında açıklanmıştır. Konu, daha önce de Türkiye Büyük Millet Meclisinin 27 Ekim 1957 gününden önce yürürlükte bulunan içtüzüğü'nün 16. babı hükümleri ile düzenlemekte idi.

Yukarıdan beri açıklandığı üzere Bakanlar Kurulu üyelerinin görevleriyle ilgili suçlarından dolayı yapılan soruşturmalarda kimosyanların çalışma ve raporlarının ve bu raporlar üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi birleşik toplantısında alınan kararların yetki kaynağı, nitelik, sonuç ve etki bakımından dokunulmazlığın kaldırılmasına ilişkin İşlem ve kararlarla bir ilgisi ve benzerliği bulunmadığı ortadadır. Şu duruma göre ilgili milletvekilinin bu yöne ilişkin iddiaları da yersizdir.

8. Başkaca iptal nedeni bulunup bulunmadığı:

Dokunulmazlığın kaldırılması işinde ilgili milletvekilinin yasama hayatının engellenmesi ve tasfiyesi ereğini güden siyasî bir düzenin varlığını düşündürecek herhangi bir olguya rastlanmamıştır. Milletvekili hakkındaki dâvanın evreleri ve dokunulmazlığın kaldırılması işleminin seyri bu konuda kuşkuya yer bırakmıyacak bir nitelik taşımaktadır. Öte yandan ilgili tarafından başka bir iptal nedeni ileri sürülmüş olmadığı gibi Anayasa Mahkemesi de incelemeleri sırasında böyle bir nedene rastlamış değildir.

IV. SONUÇ:

1. Hakkari Milletvekili Ali Karahan'ın yasama dokunulmazlığının kaldırılması kararının alınmasında yeter sayı bulunmadığı yolundaki iddia sabit olmadığından buna yönelen itirazın reddine;

2- İlgilinin öteki itirazları da yersiz olduğundan ve iptali gerektiren başka bir neden görülmediğinden hakkında verilmiş yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin kararın iptali isteminin reddine 14/11/1968 gününde oybirliğiyle karar verildi.

Başkanvekili
Lütfi Ömerbaş

Üye
İhsan Keçecioğlu

Üye
Salim Başol

Üye
A. Şeref Hocaoğlu

Üye
Fazıl Öztan

Üye
Celalettin Kuralmen

Üye
Hakkı Ketenoğlu

Üye
Fazıl Uluocak

Üye
Sait Koçak

Üye
Avni Givda

Üye
İhsan Ecemiş

Üye
Recai Seçkin

Esas Sayısı:1968/58
Karar Sayısı:1968/53

Üye
Ahmet Akar

Üye
Mustafa Karaođlu

Üye
Muhittin Gürün